MUSIQA O‘QITISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR TAJRIBASI

Abdukahharova Sevara Raxmatilla qizi
Nizomiy nomidagi O’zbekiston
Milliy pedagogika universiteti
Musiqa ta’limi yo‘nalishi 2-kurs magistranti
Ilmiy rahbar: **Sh.N.Rahimov**
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston
milliy pedagogika universiteti
“Musiqiy ta’lim” kafedrasi dotsenti
https://doi.org/10.5281/zenodo.23361081

Annotatsiya

Mazkur tezisda musiqa o‘qitish samaradorligini oshirishda innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati, musiqa darslarini interfaol tashkil etish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, multimedia vositalari va raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, innovatsion yondashuvlarning o‘quvchilarning musiqiy idroki, ijodiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi, musiqiy savodxonligi va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni ochib berilgan. Tezisda musiqa darslarida an’anaviy va innovatsion metodlarni uyg‘unlashtirish orqali ta’lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslangan.

Kalit so‘zlar: musiqa ta’limi, innovatsion yondashuv, innovatsion texnologiyalar, interfaol metodlar, multimedia, raqamli ta’lim, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, musiqiy idrok, ijodkorlik, ta’lim samaradorligi.

Аннотация В данном тезисе рассматриваются теоретические и практические аспекты использования инновационных педагогических подходов для повышения эффективности обучения музыке. Анализируется значение современных образовательных технологий в организации музыкальных занятий, возможности применения интерактивных методов, информационно-коммуникационных технологий, мультимедийных средств и цифровых образовательных ресурсов. Раскрывается роль инновационных подходов в развитии музыкального восприятия, творческого мышления, самостоятельности, музыкальной грамотности и практических навыков учащихся. Обосновывается эффективность сочетания традиционных и инновационных методов в современном процессе музыкального образования.

Ключевые слова: музыкальное образование, инновационный подход, инновационные технологии, интерактивные методы, мультимедиа, цифровое образование, информационно-коммуникационные технологии, музыкальное восприятие, творчество, эффективность обучения.

Abstract This thesis examines the theoretical and practical aspects of using innovative pedagogical approaches to improve the effectiveness of music education. The study analyzes the importance of modern educational technologies in organizing music lessons and explores the possibilities of applying interactive methods, information and communication technologies, multimedia tools, and digital educational resources. Particular attention is given to the role of innovative approaches in developing students' musical perception, creative thinking, independence, musical literacy, and practical skills. The thesis also substantiates the effectiveness of combining traditional and innovative teaching methods in the modern music education process.

Keywords: music education, innovative approach, innovative technologies, interactive methods, multimedia, digital education, information and communication technologies, musical perception, creativity, teaching effectiveness.

Asosiy qism

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarga bilim berish bilan bir qatorda, ularning mustaqil fikrlashi, ijodiy qobiliyatlari va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishni ham talab etmoqda. Ayniqsa, san'at va musiqa ta'limida o'quvchining dars jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlash, uning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirish hamda ijodiy imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish muhim pedagogik vazifalardan hisoblanadi.Musiqa ta'limi o'zining mazmuni va metodik xususiyatlariga ko'ra boshqa fanlardan farq qiladi.

Unda nazariy bilimlar bilan bir qatorda tinglash, kuylash, musiqiy asarni tahlil qilish, ritmik harakatlar, cholg'u ijrochiligi va ijodiy faoliyat kabi amaliy jarayonlar ham muhim o'rin tutadi. Shu sababli musiqa darslarini faqat an'anaviy tushuntirish va namoyish etish usullari asosida tashkil etish yetarli natija bermasligi mumkin. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni dars mazmuniga mos ravishda qo'llash ta'lim samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biridir. Innovatsion yondashuv tushunchasi ta'lim jarayoniga yangilik kiritish, mavjud pedagogik usullarni takomillashtirish hamda o'quvchilarning ta'lim olish faoliyatini yanada samarali tashkil etishni anglatadi. Musiqa ta'limida innovatsion yondashuv o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi an'anaviy munosabatni o'zgartirib, o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish imkonini beradi. A. Jo'rayevning Musiqa ta'limi nazariyasi va metodikasi asarida musiqa ta'limining nazariy va metodik asoslari, musiqiy bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish masalalariga e'tibor qaratilgan. Musiqa ta'limini samarali tashkil etishda o'quvchining musiqiy qobiliyati, eshitish imkoniyati va ijodiy faolligini hisobga olish muhimdir. Musiqa darslarida innovatsion yondashuvlardan foydalanishning muhim jihatlaridan biri — interfaol metodlarni qo'llashdir. Interfaol metodlar o'quvchilarning dars jarayonida faol fikrlashi, savol-javoblarda ishtirok etishi, o'z fikrini asoslab berishi va guruh bilan hamkorlikda ishlashiga imkon yaratadi. Masalan, "Aqliy hujum", "Klaster", "Venn diagrammasi", "B-B-B", "Sinkveyn", "Musiqiy assotsiatsiya", "Musiqiy topishmoq" kabi metodlardan musiqa darslarining turli bosqichlarida foydalanish mumkin. Sh. Raximovning musiqa darslarida innovatsion yondashuvlarga oid qarashlari ham mazkur jarayonning dolzarbligini ko'rsatadi. Innovatsion yondashuv o'quvchilarning darsga qiziqishini oshirish bilan birga, ularni musiqiy materialni mustaqil o'rganish va tahlil qilishga yo'naltiradi. Masalan, musiqa asarini tinglashdan oldin o'qituvchi o'quvchilarga

asarning nomi, bastakori yoki janrini aytib bermasdan, uning xarakterini aniqlashga yo‘naltirilgan savollar berishi mumkin. Asar tinglangandan so‘ng o‘quvchilar “Asar qanday kayfiyat uyg‘otdi?”, “Qaysi cholg‘ular ovozi eshitildi?”, “Musiqaning tempi qanday?”, “Asarda qanday obraz tasvirlangan?” kabi savollarga javob beradilar. Bunday usul o‘quvchilarning musiqiy eshitish va tahlil qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Innovatsion musiqa ta’limining yana bir muhim yo‘nalishi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishdir. Kompyuter, proyektor, interaktiv doska, audio va video materiallar, elektron ta’lim resurslari musiqa darsining mazmunini boyitish imkonini beradi. Musiqa darsida multimedia vositalaridan foydalanish ayniqsa samaralidir. Masalan, bastakor hayoti haqida ma’lumot berishda uning portreti, ijodiy faoliyatiga oid videolavha va musiqiy asarlaridan foydalanish o‘quvchining mavzuni yaxshiroq tasavvur qilishiga yordam beradi. Musiqa asarini tinglash jarayonida uning nota yozuvi yoki asarga tegishli tasvirlarni namoyish etish ham o‘quvchilarning musiqiy idrokini kuchaytiradi. Bundan tashqari, raqamli ta’lim texnologiyalari musiqa ta’limida yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Elektron darsliklar, raqamli nota materiallari, audio kutubxonalar, videodarslar va interaktiv topshiriqlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. B. Hasanovning ta’limda raqamli texnologiyalarga oid tadqiqotlarida raqamli vositalarning o‘quv jarayonini individuallashtirish va ta’lim resurslaridan samarali foydalanish imkoniyatlari ko‘rsatiladi.Musiqa ta’limida innovatsion yondashuvlar faqat texnik vositalardan foydalanish bilan cheklanmaydi. Innovatsiyaning asosiy mazmuni **o‘**qitish metodikasini o‘zgartirish va o‘quvchini faol ijodiy jarayonga jalb etishdan iborat. Shu sababli texnologiya va pedagogik metod o‘zaro uyg‘unlashgan holda qo‘llanilishi lozim. Musiqa darslarida **loyiha metodi** ham samarali innovatsion yondashuvlardan biridir. O‘quvchilarga ma’lum bir bastakor, musiqa janri, milliy cholg‘u yoki xalq qo‘shig‘i haqida kichik loyiha tayyorlash topshirig‘i berilishi mumkin. O‘quvchi loyiha davomida ma’lumot izlaydi, uni tahlil qiladi, taqdimot tayyorlaydi va o‘z ishini sinfdoshlari oldida himoya qiladi. Natijada uning mustaqil izlanish, axborot bilan ishlash, nutqiy va ijodiy qobiliyatlari rivojlanadi. Musiqa ta’limida **gamifikatsiya**, ya’ni o‘yin elementlaridan foydalanish ham o‘quvchilarning qiziqishini oshirishga yordam beradi. Masalan, musiqa janrlarini aniqlash, cholg‘u asboblarini ovozidan tanish, bastakorni asari orqali aniqlash yoki ritmik topshiriqlarni bajarish bo‘yicha musiqiy viktorinalar tashkil etish mumkin. Bunday mashg‘ulotlar o‘quvchilarning darsga faol jalb qilinishini ta’minlaydi. Innovatsion yondashuvlardan foydalanishda individual va differensial ta’lim tamoyillariga ham e’tibor berish zarur. Chunki sinfdagi barcha o‘quvchilarning musiqiy qobiliyati bir xil bo‘lmaydi. Ayrim o‘quvchilar kuylashga, boshqalari musiqa tinglash va tahlil qilishga, yana boshqalari cholg‘u ijrochiligiga ko‘proq qiziqishi mumkin. O‘qituvchi ushbu farqlarni hisobga olgan holda topshiriqlarni murakkablik darajasiga ko‘ra taqsimlashi mumkin. Musiqa ta’limida innovatsion yondashuvlarning samaradorligi o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasiga ham bog‘liq. O‘qituvchi zamonaviy texnologiyalardan foydalanishni bilishi bilan bir qatorda, qaysi texnologiyani qachon va qanday maqsadda qo‘llashni ham bilishi kerak. Texnik vositadan maqsadsiz foydalanish dars samaradorligini oshirmaydi. Aksincha, texnologiya darsning pedagogik maqsadiga xizmat qilishi kerak. Xorijiy musiqa pedagogikasi tajribasida ham o‘quvchining faol va ijodiy faoliyatiga katta e’tibor beriladi. K. Swanwick musiqa ta’limida musiqa bilan bevosita faoliyat yuritish — tinglash, ijro etish va ijod qilishning o‘zaro bog‘liqligini muhim deb

hisoblaydi. D. Elliott esa musiqa ta'limini amaliy musiqiy faoliyat bilan chambarchas bog'lash zarurligini ta'kidlaydi.P. Webster tadqiqotlarida texnologiyalarning musiqa ta'limidagi imkoniyatlari, xususan, ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash va musiqiy g'oyalarni ifodalash imkoniyatlari yoritiladi.[7] Ushbu qarashlar O'zbekiston musiqa ta'limida ham zamonaviy raqamli vositalardan pedagogik maqsadda foydalanish zarurligini ko'rsatadi. **Innovatsion yondashuvlarning tajriba-sinovdagi ahamiyati** Musiqa o'qitish samaradorligini aniqlashda innovatsion metodlarning amaliy natijasini tajriba-sinov orqali o'rganish muhimdir. Tajriba-sinov jarayonida o'quvchilarning musiqiy bilimlari, musiqani idrok etishi, asarni tahlil qila olishi, ijodiy topshiriqlarni bajarishi va darsdagi faolligi kuzatilishi mumkin. Tajriba-sinov ishlarini shartli ravishda **nazorat guruhi va tajriba guruhi** asosida tashkil etish mumkin. Nazorat guruhida darslar an'anaviy metodlar asosida, tajriba guruhida esa interfaol metodlar, multimedia, raqamli resurslar va ijodiy topshiriqlardan foydalanilgan holda olib boriladi. Masalan, tajriba guruhida "Musiqa janrlari" mavzusi o'tilayotganda o'quvchilarga turli janrlarga mansub musiqiy parchalar eshittiriladi. O'quvchilar guruhlarga bo'linib, tinglangan asarning janri, tempi, xarakteri va ijrochilik xususiyatlarini aniqlaydilar. Keyingi bosqichda har bir guruh o'z xulosasini taqdim etadi. Bunday yondashuv o'quvchini tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki izlanuvchi va tahlil qiluvchi subyekt sifatida shakllantiradi. Shu jihatdan innovatsion ta'limning asosiy afzalligi o'quvchining faoliyatini markazga qo'yishidir. Mazkur mezonlar asosida tajriba boshida va yakunida o'quvchilarning natijalari taqqoslanadi. Bu esa innovatsion metodlarning samaradorligini aniqroq baholash imkonini beradi. Innovatsion yondashuvlarning samaradorligi faqat bilim ko'rsatkichlari bilan emas, balki o'quvchilarning musiqa faniga bo'lgan qiziqishi va darsdagi faolligi bilan ham belgilanadi. Agar o'quvchi musiqa darsida mustaqil fikr bildirsa, asarni tahlil qilishga harakat qilsa, savollar bersa va ijodiy topshiriqlarni bajarsa, bu ta'lim jarayonining samarali tashkil etilganligini ko'rsatadi. Shuningdek, innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'quvchi internet va elektron ta'lim resurslaridan foydalanib, bastakorlar, musiqa asarlari, janrlar va cholg'u asboblari haqida qo'shimcha ma'lumot izlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bunda o'qituvchi o'quvchiga tayyor ma'lumot berishdan ko'ra, kerakli manbalarni topish va ulardan to'g'ri foydalanishni o'rgatishi maqsadga muvofiqdir. **Xulosa** Xulosa qilib aytganda, musiqa o'qitish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish zamonaviy ta'limning muhim yo'nalishlaridan biridir. Interfaol metodlar, multimedia, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta'lim resurslari, loyiha metodi va ijodiy topshiriqlar musiqa darslarining mazmunini boyitib, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi. Innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan musiqa darslarida o'quvchi tinglovchi sifatida emas, balki faol ishtirokchi, ijodkor va izlanuvchi sifatida namoyon bo'ladi. Natijada uning musiqiy idroki, musiqiy tafakkuri, ijodiy qobiliyati, mustaqil fikrlashi va amaliy ko'nikmalari rivojlanadi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni musiqa ta'limiga joriy etishda ularni darsning maqsadi, mazmuni va o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos ravishda tanlash muhimdir. Texnologiyaning o'zi emas, balki undan pedagogik maqsadda oqilona foydalanish ta'lim samaradorligini belgilaydi. Demak, musiqa ta'limida an'anaviy pedagogik tajriba va zamonaviy innovatsion yondashuvlarning uyg'unligi o'quvchilarning musiqiy bilimlarini chuqurlashtirish, ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish uchun samarali metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jo‘rayev A. Musiqa ta’limi nazariyasi va metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Raximov Sh. Musiqa darslarida innovatsion yondashuvlar. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2021.
3. Shodiev O. Innovatsion ta’lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
4. G‘aniyeva M. Interfaol usullarni qo‘llashning samaradorligi. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
5. Hasanov B. Ta’limda raqamli texnologiyalar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023.
6. Karimova O. Musiqa tarbiyasi va estetik idrok. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
7. Turg‘unov X. Musiqa ta’limida zamonaviy metodika. – Toshkent: San’at, 2019.
8. Elliott D. Music Matters: A New Philosophy of Music Education. – New York: Oxford University Press, 2015.
9. Jorgensen E. Transforming Music Education. – Bloomington: Indiana University Press, 2003.
10. Webster P. Technology and Music Education: Theory and Practice. – New York: Routledge, 2012.
11. Swanwick K. Teaching Music Musically. – London: Routledge, 2001.
12. Burnard P. Musical Creativity: Multidisciplinary Research in Theory and Practice. – London: Oxford University Press, 2013.